

Sjötorpasjön Nu och Då

Åke Abrahamsson

N ästa år fyller Falbygdens Fågelklubb fyrtio år. En aktningssvård ålder för en förening som började vid slutet av femtiotalet som en liten grupp av likasinnade herrar. Föreningen kunde lika gärna ha fått namnet Sjötorpsjöns Fågelklubb för det var i huvudsak denna sjös fågelliv det handlade om de första åren. Notera stavningen, det var först långt senare vi bytte till Sjötorpasjön. Verksamheten startade rent fysiskt på den östra sidan med en raststuga och ett torn som byggdes av virke från Grytens Häradsallmänning där en av eldsjälarna, sedemera hedersmedlemmen, Julius Nilsson hade sin dagliga gärning som skogvaktare. Vilken härlig titel - i dag finns bara processorer i skogen!

Stugan hade två särskilda kännemärken. Det ena var stampat jordgolv och det andra en vedkamin. Övningarna med vedkaminen slutade inte sällan med att man fick utrymma stugan eftersom det inte ingick någon garanti för att röken skulle ta vägen ut genom skorstenen.

När jag vandrar söderut i strandskogen i den korta vinterdagen mot slutet av nittonhundranittosex är det inte utan att våra möten vid slutet av femtiotalet kommer fram och inte minst tankar om de perspektiv som styrde våra fågelskådare.

Vi hade exotiska tillhåll som skogen vid Väsmestorp, Motorbanan och Tovarpsjön. Inte ens Mönarp var känt i början Vi gjorde även en och annan långexkursion, vad säg om en heldagsexkursion med tåg till Madängsholm! Jag minns ännu några tofsmesar i tallskogen en bit från järnvägsstationen. Ingen vanlig fågel på Falbygen på den tiden, så icke heller i dag för övrigt.

Hornborgssjön var nåt främmande och avlägset som egentligen krävde en flerdagars expedition och de främmande platser som nu översvämmas våra bildvisningar var inte ens drömbara.

Sådant var perspektivet för oss som utforskade Sjötorpasjöns fågelliv de första åren.

Trots att mycket har förändrats är det ändå sig ganska sig likt. De namn som vi gav de olika delarna av sjön gäller än i dag. Namn som Vadarudden, Thors skog, Sjögårds udde, Uggleskogen med flera. Problemet är väl att ingen minns vem Thor var, en respekterad man av ädel soldatbörd. Den intresserade kan läsa mer om detta i den fina och initierade artikel Inga Britta Johansson skrev i Falköpings Tidning den femte oktober 1996.

Sjötorpasjön är inte någon stor häckningssjö och det var den egentligen inte då heller. Det fanns fler sothönor och fler knölsvanor men det fanns inte några häckande sångsvanor och inte några häckande bruna kärhökar och skäggesen var inte uppfunnen. Tranan är en han fågel som verkar ha kommit in som häckfågel på senare tid.

Nu för tiden är inte besöken så många nu som de var då, framförallt varar de inte så länge. Jag tror detta beror på kommunikationerna. Då handlade det om fortskaffning per cykel, det gällde att vara ute länge när man väl kommit ut. I dag kan man lätt dra ner på en halvtimme till det västra tornet när andan faller på.

Allt detta kan man följa i den förnämliga samling observationsböcker som föreningen förfogar över. I dem kan man följa fågellivets förändring hela vägen från sent femtiotal fram till i nutid. Observationsböckerna är också ett persongalleri där man se vilka som varit medlemmar och eldsjälar genom tiderna. Namn kommer och går och nya kommer i stället.

Två betydande ornitologer vid sjön var Karl Georg Gustavsson och Karl Gustav Erixon, den senare även kallad X:et av lätt förståeliga skäl. Karl Georg Gustavsson var kanske den verkliga eldsjälens bakom föreningens bildande och engagemanget vid Sjötorpsjön.

>>> Sedemera var han också ordförande i Falköpingskretsen av Svenska Naturskyddsföreningen.

Till yrket var han folkskollärare vilket innebar att jag själv hade förmånen att under ett antal år ha Karl Georg som lärare. Det är tveksamt om jag hade varit intresserad av några fåglar alls om inte detta lyckliga förhållande hade kommit till.

I dagsläget är inte besöken så många, under 1995 var de etthundranio stycken med april som bästa månad tätt följd av maj med tjugo besök. Juli lockade endast till ett besök, exakt samma som september vilket förvånar eftersom september är en alldeles utmärkt fågelmånad. Oktober var däremot betydligt bättre med tolv besök. Nu finns det ett litet mörkertal eftersom vi har haft svårt att få ha våra obsböcker i fred. Några personer tycks i fördärvandet av dessa se de verkliga höjderna när det gäller nöje och förströelse. Från 1996 kan man inte säga något alls eftersom anteckningar saknas från flera månader.

Fåglarna

De observationer som gjorts vid sjön finns i exakt mått nedtecknade i årsrapporten.

Jag har emellertid hittat några observationer som jag tycker är särskilt intressanta. Den första är en ringtrast från april 1995. Ringtrasten är mycket sällan sedd vid Sjötorpasjön. Sammanställningen i Svarthaken berättar om endast två fynd.

Ingemar Nilssons ringtrasthane sågs den tjugonde april vilket är den idealiska tidpunkten för arten här på Falbygden.

Nästa observation är en mindre flugsnappare från den femtonde maj 1995. Även denna art är ytterligt sällan sedd. Jag minns en som Hans Nyström och jag såg en i Thors skog i augusti månad vid sextiotalets mitt. Ytterligare observationen saknas, i varje fall fram till 1983.

En annan trevlig sak är den fina backsvalekoloni som finns strax söder om sjön. Den är ganska stor och omfattar åtminstone ett femtiotal par. De boende i omgivningen har klart för sig att backsvalorna hör till de fåglar som behöver omsorg och stöd när det gäller bevarandet av deras häckplatser vilket ger förhoppningar om att häckplatsen skall kunna bestå under åren framöver.

En annan art som förtjänar en särskild

kommentar är den mindre hackspetten.

Längre tillbaka tillhörde mindre hackspetten de arter som man kunde räkna med att få se vid sjön. Åtminstone under den ickegröna delen av året. Oftast träffade man på den i strandskogen men också i uggleskogen. För den nytillkomne kan berättas att Uggleskogen är den skogsmark som ligger ett stycke in från den östra sidan. Det är mycket glädjande att man fortfarande kan se mindre hackspettar runt sjön. Både 1995 och 1996 har mindre hackspettar uppträtt under omständigheter som kan tyda på häckning.

Skäggmesar ses regelbundet, främst utmed östra sidan. Det är glädjande och stort att de håller sig kvar i vår lilla sjö. I Hornborgasjön där det för några år sedan fanns tusentals är knappast några kvar. Antagligen är vassarna som är kvar efter restaureringen inte av sådan kvalitet att de duger. Skäggmesar har funnits vid Sjötorpasjön under många år vid det här laget. För några år sedan ringmärkets en del fåglar och bland de fångade fåglarna fanns åtskilliga skäggmesar. Vi konstaterade vid något tillfälle att årets ungar hade häckat själva på höstkanten samma år som de var födda. Detta är skäggmesen ensam om i Europa och det var spännande att konstatera att det kunde fungera så här långt norr ut.

Förra året, 1996, häckade förmodligen tre par bruna kärrhökar. De rapporter som finns är mycket vederhäftiga. Den bruna kärrhöken är verkligen en art som expanderat under senare år. Vad detta beror på kan man fundera över men en kombination av ett lägre jaktryck under övervintringen, igenväxande sjöar och några gynsamma häckningssäsonger kan var en tillräcklig förklaring.

För den som vill läsa mer om Sjötorpasjöns fågelliv rekommenderas årskriften Svarthaken årgång 7-8 som ingående redovisar vad som händer de första tjugofem åren.